

4. SZÁMÚ MELLÉKLET

Informatikai szempontok és javaslatok a Kúria büntető határozatok szerkesztése joggyakorlat-elemző csoportja számára

I.) Előzmények; néhány szó erről az anyagról

A 2013. évben működött „Határozatszerkesztés” munkacsoport 2014. elején közzétette jelentését, (a továbbiakban: Jelentés) amelyben a határozatszerkesztéssel kapcsolatban többféle módosítást javasolt. (Főként nyelvi és formai változtatásokat.) Ezzel egy időben kiadott egy stíluskönyvet is, a továbbiakban: Stíluskönyv) amely ugyan a jelentés részét képezte, azonban a nyilvánosság számára közzétett anyagból már hiányzott, feltételezhetően amiatt, mert az ebben foglaltak bevezetését a Kúria teljes ülése nem támogatta egyöntetűen.

A 2013-as joggyakorlat-elemző csoportban, mint egyszemélyes „informatikai csoport” megvizsgáltam a bírói határozatok formáját, és javaslatokat tettem ezek módosítására. Ezeknek a javaslatoknak egyike sem öncélú, az informatika „érdekében” tett változtatási kérés volt, sőt legtöbbjük nem is informatikai természetű, hanem nagyrészt a határozatok egységesebb formájára, vagy tartalmára vonatkozott, - amely aztán később, (mintegy mellékesen”) az informatikai feldolgozást is segíti. A csoport tőlem függetlenül is javasolt egy sor olyan változtatást, amely nagyban megkönnyíti a határozatok informatikai feldolgozását.

Áttanulmányozva a büntető ügyszak kúriai ítéleteiből kéttucatnyit (a 2013-2014-es évekből a birosag.hu-n található anonimizált adatbázisban), arra a következtetésre jutottam, hogy a büntető ügyszak ebből a szemszögből lényegében semmilyen

különbséget nem mutat a már megvizsgált ügyszakokhoz képest, így ebben az anyagban részben megismétlem a korábbi megállapításaimat, részben átveszem a Stíluskönyvben leírt ajánlásokat, részben pedig kiegészítem ezeket néhány frissen szerzett benyomással.

II.) Az informatika és a határozatszerkesztés

Az informatikának nem lehetnek önálló céljai: az informatika csak eszköz lehet más tartalmi célok elérésében. Így a határozat-szerkesztési csoport esetén is igaz, hogy bármilyen informatikai természetű megállapítás csak a csoport céljának alárendelten történhet. A határozatszerkesztési csoport célját a Jelentés így rögzíti:

A joggyakorlat-elemzés célja ebben az esetben az, hogy támpontot nyújtson azoknak a szempontrendszernek a kialakításához, amelyek keretében biztosítani lehet a Kúriának az ítéleteken (határozatokon) keresztüli egységes megjelenítését, és azt, hogy a határozatokban megjelenő döntések nyilvánosság számára való közvetítése megfeleljen a társadalmi elvárásoknak. Ez utóbbi szempont azért tekinthető kiemelt jelentőségűnek, mert jogos elvárás akár a konkrét jogvitában érdekelt személy, akár a jogkereső közönség részéről, hogy egy egyedi határozaton keresztül megismerhesse és megérthesse annak a bírói döntésnek a jogi indokolását, amely a határozat alapjául szolgál. Ehhez pedig elengedhetetlen a határozat áttekinthető szerkesztése és a döntés indokainak világos és meggyőző levezetése. A határozaton keresztül meg kell hogy jelenjen az adott jogvita kúriai gyakorlata, és az, hogy az adott döntés illeszkedik-e ebbe az ítélkezési gyakorlatba, vagy attól a konkrét ügyben eljáró kúriai bírói tanács – a törvényben meghatározott és a bírói függetlenség adta keretek között – eltért. A határozat szerkesztése és indokolása így átláthatósága és kiszámíthatósága révén az ítélkezés alkotmányosságának garanciális elemévé válik.

A fentebbi célok elérését a csoport egy öt szintű javaslat-csomag megtételével látta teljesíthetőnek. 1. nyelvhelyességi, 2. stiláris 3. hivatkozási és szerkesztési egységesítési 4. szerkezetre vonatkozó egységesítési 5. tartalmi-érvelési javaslatok. A javaslatok a két

említett dokumentumban manifesztálódtak.

Elég világos, hogy az informatika szemszögéből a 3. és a 4. pontok relevánsak mégpedig kétféle aspektusból:

1. Érdeemes definiálni azokat a követelményeket, amelyek esetén a határozatok átláthatóbbak, könnyebben adatbázisba rendezhetőek, kereshetőek, a nyilvánosság számára könnyebben publikálhatóak lesznek (ezzel foglalkozik a III. alcím).
2. Bemutatok egy lehetséges eszközt, amely segíthetik a bíróságot abban, hogy az új formai és tartalmi előírásokat, szabályokat könnyebben és gyorsabban be tudja tartani. (IV. alcím).

III.) „Informatikai” elvárások a bírósági határozatokkal szemben

Még egyszer szeretném hangsúlyozni, hogy ezek az elvárások nem az informatika elvárásai, hanem olyan követelmények, amelyek, ha teljesülnek, kereshetőbb, feldolgozhatóbb, a jogi-szakmai közvélemény és a jogkereső közönség számára könnyebben megtalálható és megérthető határozatokat eredményeznek. Megjegyzem még azt is, hogy bármilyen intézkedés bevezetésekor szem előtt kell tartani, hogy a változtatások erőfeszítéseket és pénzt igényelnek, (a munkafolyamatok megváltoztatását, új szoftverek beszerzését, a betanítást költségeit, a működtetés esetleges költségeit, stb.), és az elérhető haszonnak mindig arányban kell állnia (meg kell jelentősen haladnia) ezeket a költségeket, és erőfeszítéseket.

Fontos azt is megjegyezni, hogy a gép nem érti meg a szöveget, azonban bizonyos szabályszerűségekre megtanítható, amelyek mentén emberi beavatkozás nélkül képes jól kereshető, áttekinthető adatbázisokat létrehozni.

A javaslatok döntő része (1.-4. javaslatok) tehát az egységesítésre irányul. Mivel ezeket a Javaslat és a Stíluskönyv tartalmazza, lényegében csak megismétlem az ott leírtakat. Az 5. pont az anonimizálással függ össze.

1. Egységesíteni kell az ítéletek „technikai” és hivatkozási elemeit. Ilyenek például a jogszabály-hivatkozások, az egyéb (pl. kúriai irányítási) instrumentumok, dátumok, a számok, a felek neveinek, címének, a per, (a vád) tárgyának írásmódja, stb.

2. Létre kell hozni olyan részeket, blokkokat a határozatokban, amelyek a határozat (és a megelőző eljárások) lényegi adatait tartalmazzák, és amelyeket a gép automatikusan fel tud dolgozni, hogy felhasználóbarát adatbázist tudjon építeni.

A Stíluskönyv ebben a tekintetben kétféle változtatást javasol, amelyeknek az átvételét informatikai szempontból is erősen javaslom.

A) Az ítélet fejlécét „táblázatos” formára javasolja hozni, két okból: egyrészt ez áttekinthetőbbé teszi az ítéleteket, (szemben a folyószövegbe ömlesztett adathalmazzal), másrészt ez a forma alkalmas arra, hogy belőle az adatokat kézi beavatkozás nélkül is ki lehessen emelni.

B) két új szerkezeti elemet javasol létrehozni a határozatok szövegében a) a vonatkozó jogszabály-helyek és egyéb aktusok (pl. BH-k) hivatkozásait egybegyűjtött formában, b) a határozat elvi összefoglalóját.

3. A határozatok jelenleg „ömlesztett” és nem is egységes indokolását egymástól jól elkülöníthető egységekre javasolja tagolni, ezeket címmel is megjelölné. A szerkezeti egységek az egyes eljárások specialitásait tükrözhetik, (azaz nem egy sablonról, hanem többféle lehetséges szerkezetről is szó lehet), de egy típusú eljárásban megkövetelné a szerkezet követését.

A Stíluskönyvben javasolt szerkezet az alábbi:

- a felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás,
- az első- és másodfokú ítélet („pertörténet”),
- a felülvizsgálati kérelem,
- a Kúria döntésének indokolása.

A büntető ügyszak által tipikusan használt szerkezet az alábbi:

- az első- és másodfokú ítélet („pertörténet”),
- a felülvizsgálati kérelem (az ügyészség álláspontjával),
- a Kúria döntésének megisméltése,
- a felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás,
- a Kúria döntésének indokolása.

Természetesen ettől eltérő szerkezetet is találtam. Hangsúlyozom, hogy amennyiben a büntető ügyszak specialitásai, vagy a rögzült szokások indokolják ez is lehet a szerkezete a továbbiakban az indokolásnak, de érdemes egy ilyen sztenderd szerkezetet (vagy szerkezeteket) kidolgozni, explicitté tenni, és később ennek betartását megkövetelni.

4. A határozatokat bekezdésenként sorszámozni kell. A határozatokat a feleken kívül jószerével már senki sem papíron tanulmányozza, hanem ezek jellemzően adatbázisokban kerülnek feldolgozásra, így az oldalszámozás elvész. Ahhoz, hogy a határozatok egyes részei később is hivatkozhatóak legyenek, a kisebb szerkezeti egységek is számot kell kapjanak. Ma már mind az AB, mind a külföldi bíróságok lényegében kivétel nélkül ezt a rendszert követik.

5. Ha lehetséges, a később anonimizálandó elemeket már a határozat szerkesztésekor meg kell jelölni, mert így később „gombnyomásra” lehet a közzétételre előkészíteni a határozatokat. (A 2. pontban írt adatlap önmagában is segít ebben, mert az abban foglalt egyes mezőket automatikusan ki lehet hagyni a közzétételkor.)

IV. Az informatika támogatása a határozatszerkesztésben

A bírósági határozatok nem szabadszövegű dokumentumok, nem irodalmi művek, vagy magánlevelek. Szövegük kötött, és ezeknek a kötöttségeknek a konzekvens betartását számítógéppel is lehet segíteni. Mik ezek a kötöttségek:

1. A határozatok sok olyan adatot, elemet tartalmaznak, amely a bíróságnak már egyébként (más rendszerekben) rendelkezésére áll. A fejléc teljes tartalma ilyen.
2. A határozatok sok olyan elemet tartalmaznak, amelynek az írásmódját érdemes egységesíteni, (pl. jogszabály-hivatkozások – III. 1. pont)
3. A határozatokban sok olyan szövegfordulat, mondat, szövegelem van, amelyek bizonyos típusú határozatokban, határozatok csoportjaiban ismétlődnek (ugyanazok).
4. Az egyes határozattípusok esetén a szövegek, vagy a szövegblokkok egyes részei között logikai összefüggések lehetnek. (pl. ha egy bizonyos típusú szöveg van egy részén az ítéletnek, akkor biztosan kell legyen egy másik meghatározott szövegrész is, vagy egy adott szövegblokk után mindenképpen egy másik szövegblokk következik.)
5. Végül a speciális magyar jogszabályi környezet miatt a perbeli felek személyes adatait azonosítani és törölni kell a közzététel előtt.

A határozatok ezen kötöttségeinek a betartását megkönnyítheti egy olyan informatikai rendszer, (ítéletszerkesztő), amely a határozatszerkesztés mechanikus részeit részben automatizálja.. Ezt a rendszert úgy kell elképzelni, mint egy speciális szövegszerkesztőt, amelybe a fentebbi szabályok eleve bele vannak építve. Használata nem sokban tér el egy normál szövegszerkesztőtől, azonban a fentebbi kötöttségek betartását nagyban

segíti. Nagyon fontos itt is hangsúlyozni, hogy a bírót egy ilyen rendszer semmilyen módon nem korlátozza a tényállás felállításában, vagy a jogi érvelésben, csakis a formai, szerkezeti elvárások betartását segíti, és ezt is preferáltan olyan módon, hogy a munkát egyszerűsíti, nem pedig bonyolítja. A rendszer jellegzetességei és hasznai:

- A rendszer adatkapcsolatban áll azokkal bírósági rendszerekkel, amelyekben az egyes ügyek alapadatai tárolódnak. (Felek nevei, stb). Innét adatokat vehet át, (jelentős energiákat spórolva, és a hibázás lehetőségét a nullára csökkentve), és innét adatokat adhat át ezeknek a rendszereknek (pl. a statisztikai alrendszernek).
- A rögzített írásmódú elemek esetén ezek helyes írásmódját felajánlja.
- A sztenderd, ismétlődő szövegelemek beszúrását lehetővé teszi.
- A logikai összefüggéseket és az egyes szövegblokkok egymáshoz képesti viszonyát tárolhatja és betartatja.
- Az anonimizáláshoz szükséges adatokat felismerheti, (illetve megadható neki, hogy melyek ezek), ezzel később az anonimizálás terheit a minimálisra csökkentheti.
- A megszületett ítéleteket a publikáló rendszernek lényegében automatikusan átadhatja, így a publikálással kapcsolatos terheket a minimálisra csökkentheti.

Budapest, 2015. január 16.

Zódi Zsolt
tudományos munkatárs
MTA TK Jogtudományi Intézet